

STATENS SIVILRETTSFORVALTNING

Rundskriv om opprettelse av vergemål

En veiledning til fylkesmennene om opprettelse av vergemål for voksne

Innhold

1	Innledning og begrepsbruk.....	3
1.1	Grunnleggende formålsbetraktninger.....	3
1.2	Internasjonale konvensjoner.....	3
1.3	Fylkesmannens kompetanse i saker om opprettelse av vergemål	4
1.4	Opprettelse av vergemål og oppnevning av verge.....	5
1.5	Opprettelse av vergemål med grunnlag i annen lovgivning.....	5
1.6	«Samtykkekompetanse» = «forstå hva samtykke innebærer».....	5
2	Vedtak om opprettelse av ordinært vergemål – vilkår	6
2.1	Vilkår for opprettelse av vergemål – vergemålsloven § 20.....	6
2.1.1	Medisinsk tilstand/diagnose	6
2.1.2	Manglende evne til å ivareta sine interesser	7
2.1.3	Krav om årsakssammenheng.....	7
2.1.4	Behov for vergemål	8
2.1.5	Krav til samtykke	8
2.2	Vergemålets innhold og omfang - individtilpasning.....	11
2.2.1	Økonomiske og personlige forhold	11
2.2.2	Nærmere om individtilpasning.....	12
2.2.3	Begrensninger som følger direkte av loven.....	12
2.2.4	Vurdering av tvungen forvaltning.....	13
3	Saksbehandlingsregler.....	13
3.1	Forholdet til forvaltningsloven og særlig om partsbegrepet	13
3.2	Begjæring om vergemål, jf. vergemålsloven § 56	14
3.3	Melding om behov for vergemål, jf. vergemålsloven § 57.....	15
3.4	Forhåndsvarsel til personen som saken om vergemål gjelder	16
3.5	Underretning til nære familiemedlemmer	16
3.6	Grunnlaget for fylkesmannens vedtak	17
3.6.1	Erklæring fra lege eller annen sakkyndig	17
3.6.2	Uttalelse fra pårørende	18
3.6.3	Uttalelse fra institusjon eller tjeneste	18
3.6.4	Samtykkeerklæring.....	19

3.6.5 Samtale med den som er begjært satt under vergemål	19
3.7 Innhenting og behandling av personopplysninger	20
4 Midlertidige vedtak	20
5 Klage	21
6 Orientering om vedtak om opprettelse	22
7 Rutiner i Vera	22
7.1 Helsefanen	23
7.2 Samtykkefanen, herunder samtale med den det er begjært vergemål for vergehaver	23
7.3 Vergefanen	24

Forord

Da vergemålsreformen trådte i kraft 1. juli 2013 var det en lovreform, en organisatorisk reform, en kompetansereform og en holdningsreform.

Siden vergemålsloven trådte i kraft er det gradvis kommet avklaringer på flere sentrale forhold både knyttet til forståelsen av loven, partsbegrepet, forholdet til internasjonale konvensjoner mm.

Statens sivilrettsforvaltning ønsker med rundskrivet å gi lokal vergemålsmyndighet en samlet fremstilling av vergemålslovens regler om opprettelse av vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne. Rundskrivet gir veiledning om gjeldende rett, herunder forståelsen av § 20. De særlige saksbehandlingsreglene i vergemålsloven kap. 8 er utførlig behandlet, og det er gitt rutiner for registrering av saksopplysninger i VERA som fylkesmennene som lokal vergemålsmyndighet skal følge.

Hamar 27.02.18

Statens sivilrettsforvaltning

1 Innledning og begrepsbruk

1.1 Grunnleggende formålsbetraktninger

Vergemålsloven retter seg mot en bred gruppe personer med ulike behov. Loven legger opp til at det skal opprettes individtilpassede vergemål ut fra den enkeltes behov, noe som skal gi vern for den enkeltes selvbestemmelse, integritet og rettssikkerhet.

Utgangspunktet er at ethvert individ har rett - i tråd med sine egne evner og forutsetninger - til å forme livet sitt etter egne ønsker og ideer. Det at enkelte mennesker har et større hjelpebehov enn andre, bør i utgangspunktet gi grunnlag for støtte og bistand til å forme eget liv, og ikke til fratakelse av handleevnen.¹

«Det minste middels prinsipp» var et bærende hensyn ved innføring av ny vergemålslov. Dette innebærer blant annet at det ikke skal gripes inn i den enkeltes selvbestemmelsesrett i større utstrekning enn det som i det enkelte tilfellet er nødvendig. Prinsippet skal legges til grunn både ved vurderingen av om det skal opprettes vergemål, om vergemålet skal omfatte økonomiske og/eller personlige forhold, og om vergemålet eventuelt skal suppleres med en hel eller delvis fratakelse av handleevnen.

Vergemålsloven gjelder både de frivillige ordinære vergemålene og vergemål som omfatter fratakelse av rettslig handleevne.² Dette rundskrevet omhandler opprettelse av de ordinære vergemål som skal være et frivillig hjelpetilbud til personer som trenger og ønsker bistand i utøvelsen av sin rettslige handleevne. Frivillighet er derfor også en grunnleggende verdi. Imidlertid er midlertidig vedtak om fratakelse av rettslig handleevne omtalt i kapittel 4.

1.2 Internasjonale konvensjoner

Vergemålsloven og reglene for opprettelse av vergemål er nært knyttet opp til sentrale menneskerettigheter, særlig retten til selvbestemmelse og integritet. FN-konvensjonen 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er sentral. Konvensjonen ble ratifisert av Norge i 2013, jf. Prop.106 S (2011-2012). Etter artikkel 1 har den til formål «å fremme, verne om og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter». Artikkel 12 om likhet for loven angir i nr. 2: «Partene skal erkjenne at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder.» Ut fra definisjon av hvem som anses å ha nedsatt funksjonsevne, vil dette også gjelde personer med langvarig mental, intellektuell funksjonsnedsettelse, jf. artikkel 1 annet ledd. Samtidig framgår det av artikkel 12 nr. 4 at konvensjonspartene blant annet skal sikre at «alle tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, har bestemmelser om hensiktsmessige og effektive beskyttelsesmekanismer for å hindre misbruk i samsvar med internasjonale menneskerettighetsbestemmelser». Ved ratifikasjonen av CRPD avga Norge en tolkingsuttalelse knyttet til CRPD artikkel 12 der det ble lagt til grunn at bestemmelsen ikke var til hinder for fratakelse

¹ Ot. Prp. nr. 110 (2008-2009) s. 42

² Veiledning om fratakelse av rettslig handleevne ble gitt ut i 1.7.2013.

av rettslig handleevne og/eller tvungent vergemål som en siste utvei og underlagt kontrollmekanismer.

I tillegg er Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 8 og Grunnloven § 102 sentrale bestemmelser. Grunnloven § 102 første ledd første punktum slår fast at: «*Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon*». EMK artikkel 8 uttrykker at det kan bare gjøres inngrep i retten til privatliv «*når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter*».

Høyesterett har i avgjørelse HR-2016-2591-A om fratakelse av rettslig handleevne slått fast at «*den norske tolkingserklæringen til artikkel 12...må føre til at konvensjonen får begrenset betydning når rekkevidden av vergemålsloven § 22 andre ledd fastlegges i lys av folkeretten*»³ og at «*domstolene da må legge lovens løsning til grunn selv om den skulle være folkerettsstridig*»⁴ Videre uttrykkes det i dommen knyttet til EMK og Grunnloven at «*[d]et er lite tvilsomt at vergemålsloven § 22 sammen med grunnsetningen om minste middels prinsipp oppfyller konvensjonskravet til hjemmel, formål og forholdsmessighet, og at bestemmelsen dermed er forenlig med menneskerettighetene i Grunnloven og EMK*»⁵

1.3 Fylkesmannens kompetanse i saker om opprettelse av vergemål

Det følger av vergemålsloven § 55 annet ledd at sak om opprettelse av vergemål skal behandles i det distrikt der den angivelig vergetrengende har sin bopel, jf. første punktum. Dette er nærmere regulert i forskrift om folkeregistrering av 9. november 2007 nr. 1268 kap. 5. Om det ikke kan påvises bopel i et bestemt distrikt, behandles saken av fylkesmannen i det distriktet som personen har sterkest tilknytning til, jf. annet punktum.

Domisilprinsippet legges som hovedregel til grunn også for vurderingen av jurisdiksjonsspørsmål i internasjonale forhold. Kompetansen tilligger altså i utgangspunktet den staten der personen har fast bopel. Det er gitt egne regler for tilfeller der en norsk statsborger med behov for verge er bosatt i utlandet, jf. vergemålsloven § 98. Regelen gir adgang til å fravike domisilprinsippet der hensynet til vergehaver og tilknytningen til Norge tilsier det. I nordiske forhold er de internasjonale privatrettslige sidene ved vergemål nærmere regulert i Nordisk familierettslig konvensjon som i hovedsak legger samme løsning til grunn.

Fylkesmannens saklige kompetanse i saker om opprettelse av vergemål må avgrenses mot bestemmelsene i vergemålsloven som regulerer domstolens kompetanse i saker om fratakelse av rettslig handleevne. I slike saker har fylkesmannen kun kompetanse til å treffe midlertidige avgjørelser, jf. vergemålsloven § 61. Et vedtak om midlertidig fratakelse av handleevnen skal straks bringes inn for tingretten.

³ Se avsnitt 58

⁴ Se avsnitt 63

⁵ Se avsnitt 70

1.4 Opprettelse av vergemål og oppnevning av verge

Vergemålslovens system legger opp til et skille mellom opprettelse av vergemål, jf. vergemålsloven kap. 4 og oppnevning av verge, jf. vergemålsloven kap. 5. Avgjørelser om henholdsvis opprettelse av vergemål og oppnevning av verge fattes i forskjellige vedtak med hjemmel i ulike bestemmelser og det er ulik krets av personer som er parter og har rettslig klageinteresse. Sammenhengen mellom avgjørelsene er imidlertid åpenbar da vergemålets omfang og vergens mandat må være sammenfallende. Hvor det er oppnevnt flere verger, må det samlede mandatet for de oppnevnte vergene dekke vergehavers behov. I dette rundskrivet er det saksbehandling og avgjørelse om opprettelse av vergemål som er gjenstand for behandling.

1.5 Opprettelse av vergemål med grunnlag i annen lovgivning

Rundskrivet behandler opprettelse av vergemål etter vergemålsloven. Opprettelse av vergemål som skjer med utgangspunkt i annen særlovgivning vil ikke bli behandlet nærmere. Statens sivilrettsforvaltning legger til grunn at dette er selvstendige hjemler for opprettelse av vergemål, og at vergemålsloven § 20 ikke kommer til anvendelse. Derimot er det naturlig at vergemålslovens bestemmelser om utføring av oppdraget legges til grunn så langt de passer.⁶

En del av særhjemlene er lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24. juni 2011 nr. 30 § 9-3 tredje ledd, lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr. 90 § 2-2 fjerde ledd annet punktum, lov om forsvunne personer av 5. desember 2015 nr. 27 § 5 annet ledd, lov om sterilisering av 6. mars 1977 nr. 57 § 4 fjerde ledd og lov av 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd § 4 tredje ledd.

1.6 «Samtykkekompetanse» = «forstå hva samtykke innebærer»

Ordet «samtykkekompetanse» brukes i ulike lover og med noe ulikt innhold. I vergemålsloven er ikke begrepet brukt, men i lovens forarbeider og i forvaltningen benyttes begrepet som en «forenkling» av lovens ordlyd. Begrepet brukes oftest for å beskrive en persons evne til å forstå hva et samtykke betyr i relasjon til opprettelsen av vergemålet, jf. vergemålsloven § 20 andre ledd, og i relasjon til evnen til å forstå hva en disposisjon innebærer, jf. vergemålsloven § 33 andre ledd. Begrepet beskriver altså en evne til å forstå eller klare noe, og er således ikke noe som forvaltningen eller legene kan vedta eller beslutte. For å tydeliggjøre dette vil rundskrivet unngå bruken av ordet «kompetanse» i denne sammenhengen da det språklig sett også kan forstås som en myndighet eller (formell) kvalifikasjon som kan tildeles eller fratras. I saksbehandlingen bør formuleringen «evne til å forstå hva et samtykke innebærer» benyttes, som er mer beskrivende for hva vurderingen går ut på.

⁶ Det er i forarbeidene diskutert om det skulle være en egen bestemmelse om at vergens kompetanse etter annen lovgivning bare skal gjelde hvis det framgår av vergens mandat. Dette ble ikke fulgt opp i loven, og departementet mente at dette i stedet burde framkomme av særlovgivningen. Se Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) s. 52.

Noen vesentlige elementer i innholdet av begrepet «å forstå» er at en person

- forstår - i betydningen å oppfatte informasjon som er relevant for beslutningen om vergemål
- anerkjenner hvilke behov vedkommende har, hva vedkommende trenger hjelp til
- resonnerer rundt hva vedkommende er tjent med og ønsker
- velger ut fra informasjonen vedkommende har, og holder faste ved valget- ikke bare uttrykker enighet med den som snakker med vedkommende

2 Vedtak om opprettelse av ordinært vergemål – vilkår

2.1 Vilkår for opprettelse av vergemål – vergemålsloven § 20

Vilkårene for opprettelse av vergemål for voksne personer fremgår av vergemålsloven § 20. Første ledd oppstiller fire vilkår som alle må være oppfylt for opprettelse av vergemål. Selv om samtlige av disse vilkårene er oppfylt, følger det av annet ledd at personen med verge også må samtykke til vergemålet, såfremt det ikke er godtgjort at han ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer.

Bestemmelsen må tolkes i sammenheng med de øvrige bestemmelsene i vergemålsloven, de sentrale prinsippene som lå til grunn for loven og Norges konvensjonsforpliktelser. Etter vergemålsloven § 20 andre ledd skal det foreligge skriftlig samtykke, med mindre det foreligger grunnlag for unntak. Bestemmelsen kan imidlertid ikke tolkes som en hjemmel for å opprette et ordinært vergemål i de tilfeller personen det gjelder motsetter seg bistand. Hvis vedkommende reelt sett ikke ønsker bistand gjennom et frivillig vergemål, må det eventuelt vurderes om det er hjemmel for å frata rettslig handleevne.

Nedenfor redegjøres det først for de ulike vilkårene i § 20 første ledd. Deretter gis det en oversikt over forståelsen av § 20 andre ledd som omhandler når det er nødvendig med skriftlig samtykke.

2.1.1 Medisinsk tilstand/diagnose

Det første vilkåret knytter seg til personen med verges tilstand eller diagnose. Opprettelse av vergemål forutsetter at det «foreligger nærmere bestemte avvik i en persons mentale eller fysiske funksjonsevne», jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) på side 176. De medisinske tilstandsdiagnosene som kan danne grunnlag for vergemål er:

- *sinnslidelse*, herunder demens, er en samlebetegnelse på psykiske lidelser, som omfatter ulike former for psykoser og atferdsmessige lidelser,
- *psykisk utviklingshemming* omfatter personer med ulike grader av mestringsvikt og funksjonsnedsettelse og hvorav den mest vanlige diagnosen er Downs syndrom,
- *rusmiddelmisbruk* som omfatter alle typer misbruk av rusmidler, herunder alkohol, narkotika og legemidler,
- *alvorlig spillavhengighet* som er en type adferdsforstyrrelse, og

- *alvorlig svekket helbred* som dekker alle former for fysiske svekkelser som kan medføre at en person ikke selv makter å ivareta sine interesser. I denne kategorien faller blant annet sansenedsettelse i den grad de medfører en tilstrekkelig nedsettelse i funksjonsevnen.

Det er den rådende medisinske oppfatningen til enhver tid som er avgjørende for forståelsen av begrepene.

Hvorvidt en person har en slik diagnose eller tilstand er en medisinsk vurdering og det må derfor innhentes en erklæring fra en lege eller annen sakkyndig, jf. vergemålsloven § 59 første ledd bokstav a). Fylkesmannen er i liten grad i stand til å overprøve vurderinger fra lege eller sakkyndig, men vil kunne se om vurderingene framstår som rimelig dokumenterte. Fylkesmannens oppgave vil i hovedsak være, med støtte i den medisinske vurderingen, å prøve hvorvidt den diagnosen eller tilstanden som er beskrevet er en slik tilstand som kan gi grunnlag for et vergemål.

Det er angitt i forarbeidene at formuleringen av tilstandene er ment å dekke det varierte spekteret av lidelser som kan gi behov for vergemål. Ut i fra uttalelser i lovens forarbeider og enkelte uttalelser i rettspraksis, jf. blant annet avgjørelse fra Eidsivating lagmannsrett LE-2014-190637, er det slik at personens funksjonsnivå og behov for bistand kan tilsi at det unntaksvis kan etableres vergemål selv om hans eller hennes diagnoser ikke faller direkte inn under de kategoriene som er omtalt i § 20, jf. også kommentarutgaven til vergemålsloven på side 202-203. Det er heller ikke nødvendigvis avgjørende om det kan påvises at personen har en bestemt medisinsk diagnose såfremt det sannsynliggjøres at funksjonsnedsettelsen har sin bakgrunn i en slik tilstand som omfattes av bestemmelsen. Vurderingen av årsakssammenhengen vil kunne være med å trekke en nedre grense for hva som kan begrunne opprettelsen av vergemålet.

2.1.2 Manglende evne til å ivareta sine interesser

Det må foretas en konkret vurdering av om personen er i stand til å «*ivareta sine interesser*» eller ikke. Det sentrale vil være om personen selv i rimelig grad er i stand til å utføre de oppgaver og plikter som det forutsettes at en voksen person kan og skal utføre, jf. Ot.prp. nr. 110 side 177 (2008-2009). Funksjonssvikten kan gjelde økonomiske eller personlige forhold. Man må trekke grensen mot de oppgaver og plikter som er ment dekket gjennom andre offentlige tjenesteordninger og funksjoner som ellers faller utenfor et vergemåls virkeområde. Således vil behov for praktisk bistand, helsehjelp, pleie og liknende ikke være direkte relevant. Av betydning vil imidlertid være om den det er begjært vergemål for er i stand til selv å skaffe seg tjenester som er dekkende for sine behov. Søknader om slike tjenester og ytelser er å betrakte som den typen rettslige handlinger som en verge kan bistå med. Av betydning vil også være hvorvidt den det er begjært vergemål for kan ivareta sine økonomiske interesser så som å betale regninger, overholde økonomiske forpliktelser og forvalte sine verdier. Overordnet vil vurderingen bero på om vergehaver selv evner på en adekvat måte å foreta rettslige handlinger og råde over sine midler.

2.1.3 Krav om årsakssammenheng

Det må foreligge årsakssammenheng mellom personens medisinske tilstand eller diagnose og den manglende evnen til å ivareta sine interesser. Det vil blant annet være relevant å vurdere hvorvidt funksjonsnedsettelsen fremstår som karakteristisk for personens tilstand, og om det foreligger en tidsmessig sammenheng mellom den eventuelle helsemessige svekkelsen og funksjonsfallet. Videre

vil det kunne være av betydning hvorvidt det finnes andre mulige årsaker til funksjonsfallet som fremstår som mer sannsynlige. Ved avveiningen av om dette vilkåret er oppfylt vil fylkesmannen ofte i stor grad måtte støtte seg på medisinskfaglige vurderinger fra sakkyndige.

2.1.4 Behov for vergemål

Til sist oppstiller bestemmelsens første ledd et vilkår om at det skal være behov for vergemål. Vurderingen vil bygge på om personen har et konkret behov for vergemål ut i fra totalsituasjonen, og det skal her legges mer vekt på personens faktiske situasjon og hjelpebehov enn selve den medisinske diagnosen, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 177.

Behovskravet er et utslag av «det minste middels prinsipp» som også er sentralt i CRPD artikkel 12 nr. 4 i det vergemålsordningen skal være «*forholdsmessige og tilpasset vedkommendes omstendigheter*». For at behovsvilkåret skal være oppfylt, må manglende evne til å ivareta sine egne interesser ikke kunne avhjelpes med mindre omfattende tiltak, som for eksempel nærståendes representasjonsrett, jf. vergemålsloven § 94, alminnelige fullmakter eller fremtidsfullmakter, forvaltningens veiledningsplikt, gjeldsrådgivning eller andre frivillige ordninger. Dersom denne typen ordninger ikke fungerer etter hensikten eller ikke dekker behovet, kan det tilsi et behov for vergemål. Det er også av betydning hvorvidt alternativene til vergemål ut fra en konkret vurdering av situasjonen fremstår som en betryggende ivaretagelse av vergehavers interesser. For opprettelse av vergemål der det foreligger en fremtidsfullmakt, finnes særlige regler i vergemålsloven § 91.

Dersom vedkommende selv har bedt om vergemål er dette et «vektig moment» i den konkrete behovsvurderingen, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) punkt 4.4.5 på side 48. Mener personen selv at det foreligger et behov, for eksempel fordi hun eller han ikke ønsker slik bistand fra nærstående som vergemålsloven § 94 åpner for, er dette oftest tilstrekkelig forutsatt at de øvrige vilkårene er oppfylt. Likeledes skal det vektlegges at personen ønsker vergemål selv om hjelpebehovet objektivt sett kunne vært løst gjennom en privatrettslig fullmakt.

Dersom en person f.eks. mangler evne til å se eller høre, men forøvrig har mental kapasitet til å ivareta egne interesser, er det ikke nødvendigvis verge vedkommende trenger ved behov for bistand til f.eks. å sende inn søknader eller betale regninger. Da vil det være mer nærliggende å få praktisk bistand.

2.1.5 Krav til samtykke

Hovedregelen er at samtykke er nødvendig for at det skal kunne opprettes vergemål, jf. vergemålsloven § 20 annet ledd. Kravet om samtykket er begrunnet i hensynet til den enkeltes selvbestemmelsesrett og er et utslag av at vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne fullt ut skal være en frivillig ordning. Fra kravet om samtykke er det gjort unntak dersom personen «*ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer*».

Kravet til samtykke

Samtykket skal være *frivilling* og *informert*. Frivillighet forutsetter at det er ønsket til personen vergemålet gjelder som ligger bak, og at ikke eventuelle nærståendes eller andres synspunkter blir avgjørende. Personen må selv ha tilstrekkelig informasjon og veiledning om for eksempel hva et

vergemål innebærer for å ta et slikt valg. Samtale med vedkommende etter vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e) vil her kunne være helt sentralt.

Det er også lovfestet at samtykket skal være *skriftlig*. Samtykket gis normalt på et eget skjema, en samtykkeerklæring, men i unntakstilfelle hvor personens helsetilstand tilsier det, kan eventuelt elektronisk kommunikasjon benyttes.

Unntak fra krav om samtykke

Unntaket fra krav om samtykke er knyttet til personen med verges faktiske evne til å forstå hva et samtykke til vergemålet innebærer, og vurderingen gjelder konkret samtykke til opprettelsen av vergemålet. Det følger av Ot.prp.nr. 110 (2008-2009) på side 178:

«Det sentrale vurderingstemaet vil være om vedkommende har den nødvendige mentale kapasiteten til å kunne avgi et gyldig samtykke. Kriteriet «forstå» må ikke tolkes strengt i vurderingen av om vedkommende har samtykkekompetanse. Dersom det med bakgrunn i den medisinske tilstanden og omstendighetene for øvrig må antas at vedkommende er i stand til å forstå hva det konkrete samtykket til vergemål innebærer, og vedkommende velger å ikke samtykke, kan ikke fylkesmannen vurdere begjæringen. Alternativet vil da være å begjære fratakelse av den rettslige handleevnen etter § 22.»

Samtykkekravet lempes altså i de tilfellene der man ved medisinsk vurdering og nærmere kartlegging kommer til at personen med verge ikke forstår hva opprettelse av vergemål innebærer.

Eksempel: En person som har demens vil kunne være i en situasjon hvor vedkommende ikke forstår hva et samtykke til vergemål er. I slike tilfeller vil det da ikke være nødvendig å innhente skriftlig samtykke for opprettelse av vergemål.

At fylkesmannen kan opprette vergemål uten samtykke i de tilfellene der den det er begjært vergemål for ikke forstår hva et samtykke til vergemål innebærer, sikrer at også denne gruppen har rett til et tilbud om bistand i form av vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne.

Når det er uklart om personen forstår hva et samtykke til vergemål innebærer

God opplysning av saken vil være særlig viktig der spørsmålet om samtykkekompetanse framstår som tvilsomt. Samtale med personen som det vurderes å opprette vergemål for, vil ofte være av avgjørende betydning. Gir en person som er vurdert å ikke være i stand til å forstå hva et samtykke innebærer, klart uttrykk for synspunkter om vergemålet, kan det etter omstendighetene være grunnlag for en fornyet vurdering av spørsmålet om vedkommende likevel må anses å forstå hva et samtykke innebærer. En erklæring fra lege eller medisinsk sakkyndig er et viktig hjelpemiddel for å kartlegge personens evne til å forstå. Av vergemålsloven § 59 første ledd bokstav a) følger at legen eller den sakkyndige i sin erklæring også skal ta stilling til om personen forstår hva et samtykke til vergemål innebærer. I Ot.prp.nr. 110 (2008-2009) på side 178 er det imidlertid klart angitt at fylkesmannen ikke er bundet av erklæringen, og skal gjøre en *selvstendig vurdering*. Fylkesmannen kan følgelig ikke automatisk legge den medisinske konklusjon til grunn, men forhold som legens eller den sakkyndiges begrunnelse og kjennskap til personen og hennes eller hans funksjon skal hensyntas.

Spørsmålet om personen med verges evne til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer beror på en faktisk, og ikke en rent medisinsk vurdering. Dette betyr at også andre kilder enn legeerklæringen må tas i betraktning i nødvendig utstrekning. Særlig vil opplysninger fra andre som kjenner personen og samtaler med personen selv, jf. § 59 første ledd bokstav e), være viktig og kunne gi informasjon av betydning. Samtaler med vedkommende vil være særlig godt egnet til å avdekke hva personen med verge evner å forstå, og om hun eller han evner å opprettholde en konsistent mening om temaet. Fylkesmannen kan unnlate å ha samtale med den som er begjært satt under vergemål dersom det må antas at vedkommende ikke forstår hva saken gjelder. Kravet må ikke tolkes strengt, og hovedregelen må være at det gjennomføres en samtale for å sikre at saken blir så godt opplyst som mulig.

Det kan foreligge flere uttalelser med motstridende vurdering av om vedkommende evner å forstå hva samtykket innebærer. I tvilstilfeller bør fylkesmannen legge til grunn at vedkommende har den nødvendige forståelse, og at det er nødvendig med samtykke før vergemål opprettes.

Ofte vil en person som ikke anses i stand til å forstå hva et samtykke til opprettelse av vergemål innebærer, heller ikke ha evnen til å samtykke til vergemålets omfang eller hvem som bør oppnevnes som verge. Graden av forståelse må likevel vurderes konkret opp mot den enkelte disposisjonen det skal tas stilling til. Det er for eksempel tenkelig at en person ikke er i stand til å forstå, og derved ikke blir avkrevd et samtykke til opprettelse av vergemålet, likevel kan være i stand til å forstå at det enten er mor eller søster som skal oppnevnes som verge. Vedkommende kan da være i stand til å velge mellom disse. Videre kan en person mangle evnen til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer, for eksempel fordi han ikke har innsikt i sin egen sykdomstilstand, uten at dette har innvirkning på om han kan vurdere disposisjoner under et løpende vergemål, som konsekvensen av å selge fast eiendom eller å gi gaver eller arveforskudd. Det er også viktig å merke seg at evnen til å samtykke må avklares konkret knyttet til opprettelsen av vergemålet på det aktuelle tidspunktet, men fylkesmannens vurdering er ikke permanent. En person kan få evnen til slik forståelse tilbake på et senere tidspunkt. Motsatt kan en person som var regnet i stand til å samtykke til opprettelse av vergemål, senere tape evnen til å forstå hva samtykket innebærer.

Frivillighet som grunnleggende prinsipp

At fylkesmannen i enkelte tilfeller kan opprette vergemål uten samtykke fra den det er begjært vergemål for, innebærer imidlertid ikke at vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne kan gjennomføres ved tvang. Unntaket i vergemålsloven § 20 andre ledd gjelder således kravet til uttrykkelig skriftlig samtykke, ikke den grunnleggende forutsetningen at vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne skal være frivillig.⁷

Det er vedkommendes reelle ønsker og vilje som må kartlegges. Hva personen tilkjenner, må naturligvis tillegges stor vekt i vurderingen. Andre forhold kan også være av betydning og det kan derfor være nødvendig med en bredere kartlegging. For eksempel kan det ha betydning om personen holder fast ved samme standpunkt over noe tid eller endrer oppfatning ut fra hvem vedkommende

⁷ Som nevnt over er tolkingen av § 20 basert på at bestemmelsen sees i sammenheng med de øvrige bestemmelsene i vergemålsloven, de sentrale prinsippene som lå til grunn for loven og Norges konvensjonsforpliktelser. SRF er kjent med at Sivilombudsmannen i uttalelse 7. november 2017 har lagt en noe annen forståelse til grunn i en uttalelse som i hovedsak er knyttet til § 63.

sist har snakket med. Der graden av forståelse gradvis svekkes, kan det være klargjørende hva personen har ment tidligere. Hvis det ut fra personens handlemåte og uttrykte vilje fremstår klart at et vergemål ikke er basert på, er det ikke aktuelt å opprette vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne.

Om det skal opprettes vergemål i disse tilfellene tilsier rettssikkerhetshensyn domstolsbehandling av saken. Problemstillingen vil særlig gjøre seg gjeldende for de aktive voksne vergetrengende. For denne gruppen vil ofte en individtilpasset fratakelse av rettslig handleevne være det mest hensiktsmessige og tilpassede tiltaket, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) s. 44. Ut fra et rettssikkerhetsperspektiv er det også bedre om en person etter domstolsbehandling fratras rettslig handleevne på et begrenset område enn at personen underlegges et ordinært vergemål som utøves slik at det begrenser selvbestemmelsesretten. Dette tilsier at terskelen for å avsi dom om individtilpasset vergemål med fratakelse av rettslig handleevne ikke skal være høy, jf. Ot.prp. nr 110 (2008-2009) s. 59. Minste middels prinsipp kan ikke begrunne opprettelse av et ordinært vergemål i stedet for fratakelse av rettslig handleevne, der vergemålet ikke er frivillig.

Er vilkårene for fratakelse av rettslig handleevne ikke oppfylt, må fylkesmannen avslå begjæringen på bakgrunn av at personen det er begjært vergemål for ikke ønsker hjelp, under forutsetning av at dette reelt sett er personens vilje.

I praksis er det flere eksempler på at en samtale mellom verge og vergehaver har ført til at det er funnet gode løsninger som vergehaver har samtykket til. Blant annet har en person som har motsatt seg vergemål og ønsket vergemålet opphevet, etter en samtale med sin verge, kommet til «enighet» med vedkommende om vergemål knyttet til økonomiske forhold inntil gjelden var nedbetalt.

I samtale med personen kan det være aktuelt å orientere om hvilke alternativer som foreligger. Dersom muligheten for å frata rettslig handleevne er naturlig å drøfte, må dette gjøres hensynsfullt.

2.2 Vergemålets innhold og omfang - individtilpassning

Vedtak om vergemål skal uttrykkelig ta stilling til vergemålets omfang, herunder om det skal begrenses saklig eller i tid, jf. vergemålsloven § 21 tredje ledd. Kravet til samtykke fra personen det er begjært vergemål for gjelder ikke bare for opprettelsen av vergemålet, men også for vergemålets omfang. Det samme gjelder prinsippet om frivillighet. Avgjørende for vergemålets omfang er derfor ikke bare hva vergehaver objektivt sett synes å ha behov for, men hvilke oppgaver vergehaver selv ønsker bistand til. Fylkesmannens samtale med personen det er begjært vergemål for, jf. vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e), vil også her være et viktig hjelpemiddel for å avdekke personens ønsker og behov.

2.2.1 Økonomiske og personlige forhold

Vergemålet kan omfatte økonomiske og/eller personlige forhold, jf. vergemålsloven § 21 annet ledd.

«Økonomiske forhold» omfatter for eksempel bistand til å ta hånd om løpende utgifter og inntekter, forvaltning av eiendom og eiendeler ved utleie, salg eller på annen måte, bistand til drift av næringsvirksomhet og bistand til å håndtere gjeldsforpliktelser.

Inn under «personlige forhold» faller ivaretagelse av rettigheter og representasjon i saker av ikke-økonomisk karakter. Eksempler er søknader for å oppnå trygde- og sosialstønader fra det offentlige, klager på vedtak og representasjon i forbindelse med rettslige prosesser. Grensen mellom personlige og økonomiske forhold kan i noen tilfeller være vanskelige å trekke. Høyesterett drøfter skillet i sak HR-2017-275-A der spørsmålet var om oppsigelse og inngåelse av husleiekontrakter i det konkrete tilfellet var å betrakte som et personlig eller økonomisk forhold. Retten la i sin vurdering avgjørende vekt på forarbeidene understreking av at det er personens motivasjon for å foreta handlingen som er av avgjørende betydning i de tilfeller grensen er vanskelig å trekke.

2.2.2 Nærmere om individtilpasning

Fastsettelse av vergemålets omfang reguleres av vergemålsloven § 21 tredje ledd. Bestemmelsen lovfester det «minste middels prinsipp». Dette innebærer at vergemålet ikke skal gjøres mer omfattende enn nødvendig. Det er hjelpebehovet og ønsket til den enkelte som danner grunnlag for den individuelle tilpasningen av vergemålet som loven forutsetter. Minste middels prinsipp stenger imidlertid ikke for at vergemålet kan være generelt, forutsatt at det er gjort en konkret vurdering av hvorvidt en generell utforming er i tråd med den vergetrengendes hjelpebehov og hva den vergetrengende etter en forsvarlig vurdering av saken ønsker hjelp til. Vergehavers eget syn på sitt hjelpebehov vil være av stor betydning for hvor omfattende vergemålet blir. Dersom det er behov for bistand på områder der vergehaver reelt sett motsetter seg hjelp vil alternativet være fratakelse av rettslig handleevne.

Et vedtak om vergemål skal uttrykkelig ta stilling til omfanget av vergemålet. Det skal framgå av begrunnelsen hvilke vurderinger som ligger til grunn for omfanget av vergemålet. Det er viktig at både vergehaveren og vergen er innforstått med rammene for oppdraget.⁸

Dersom det viser seg at hjelpebehovet endrer seg underveis, må vergemålet endres, jf. 63.

2.2.3 Begrensninger som følger direkte av loven

Vergemål omfatter i første rekke ivaretagelse av rettigheter og det å råde over midler, jf. vergemålsloven § 32 om vergens kompetanse. Det trekkes derfor en nedre grense mot gjennomføring av faktiske handlinger og praktisk bistand som forutsettes ivare tatt av andre funksjoner rundt vergehaver. Eksempler på slike faktiske handlinger som ikke omfattes av vergemålet vil være det å handle vanlige husholdningsartikler, deltakelse i fritidsaktiviteter, eller kontakt med venner og familie. Typiske omsorgsoppgaver og helsehjelp er også unntatt.

Når det gjelder ivaretagelse av faktiske rettigheter etter helseregelverket er dette i hovedsak tillagt personens nærmeste pårørende som er definert i pasient og brukerrettighetsloven § 1-3.

Vergemålet kan ikke omfatte særlig personlige forhold som nevnt i vergemålsloven § 21 fjerde ledd såfremt det ikke finnes særskilt lovhjemmel for dette. Det er i bestemmelsen listet opp enkelte eksempler på disposisjoner som skal betraktes som særlig personlige forhold. Eksempelene er disposisjoner som er særlig knyttet til enkeltindividets helse, liv og personlige integritet. Listen over eksempler er ikke uttømmende.

⁸ Det framgår av vergemålsloven § 31 at vergen innenfor sitt mandat skal ivareta interessene til den som er under vergemål. Vergene skal i sin utøvelse av oppdraget også tilpasse arbeidet ut fra vergehavers behov og ønsker

Dersom vergemålet på basis av slik særlig lovhjemmel skal omfatte et særlig personlig forhold må det antas at dette som hovedregel skal fremgå av vedtaket og angis særskilt i vergefullmakten at vergen har myndighet innenfor det aktuelle området.

2.2.4 Vurdering av tvungen forvaltning

Det følger av vergemålsloven § 67 at fylkesmannen ved opprettelsen av vergemålet skal vurdere om midler som er underlagt tvungen forvaltning i medhold av folketrygdloven §§ 22-4 eller 22-6 eller helse- og omsorgstjenesteloven § 12-4 i stedet skal forvaltes av vergen. I henhold til de nevnte hjemmelsbestemmelsene skal kopi av vedtak om tvungen forvaltning oversendes fylkesmannen. Formålet er at fylkesmannen får viktig informasjon om personer som det er aktuelt å opprette vergemål for. Fylkesmannen kan på bakgrunn av den mottatte informasjonen, og eventuelt innhentede tilleggsopplysninger, vurdere å opprette vergemål etter eget tiltak, jf. vergemålsloven § 56.

Prinsippene om vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne vil gjelde såfremt det ikke er avsagt dom om fratakelse av rettslig handleevne der disponering og forvaltning av midlene er omfattet. Tvungen forvaltning etter de nevnte bestemmelser innebærer en delvis fratakelse av rettslig handleevne. Minste middels prinsipp tilsier følgelig ofte at fylkesmannen oppretter vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne der dette er tilstrekkelig for å dekke personens behov. Fylkesmannen må i så tilfelle komme til at en frivillig ordning er egnet til å avhjelpe behovet.

3 Saksbehandlingsregler

3.1 Forholdet til forvaltningsloven og særlig om partsbegrepet

Gode saksbehandlingsregler er ment å trygge rettsikkerheten på vergemålsområdet og ivareta hensynene som ligger til grunn for loven. Reglene skal sikre at saken blir godt opplyst og at riktige avgjørelser kan treffes tilstrekkelig hurtig. De særlige saksbehandlingsreglene for opprettelse av vergemål i vergemålsloven erstatter i enkelte tilfeller forvaltningslovens alminnelige regler for saksbehandling, men ellers gjelder forvaltningslovens regler, jf. vergemålsloven § 55 tredje ledd.⁹

Etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e) er part i saken «*person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder*». I forvaltningsloven kapittel IV til VI er den som er part i saken gitt en rekke rettigheter, bl.a. rett til forhåndsvarsling (§ 16), rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter (§ 18) og klagerett (§ 28). Etter § 28 gis også andre med «*rettslig klageinteresse*» klageadgang. Dersom denne klageadgangen benyttes, blir vedkommende part i klagesaken. I sak om opprettelse av vergemål er enkelte av personens nærmeste gitt partsrettigheter om det er de som har begjært vergemålet, jf. vergemålsloven § 56 tredje ledd. Dette er personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving (barn) og søsken. Disse personene kan også senere tre inn som part i en sak om vergemål som er begjært av andre. Det er hensynet til sakens opplysning som tilsier at nærstående som har fremsatt begjæring om vergemål gis partsstatus i saken. I de fleste saker er det

⁹ De særlige saksbehandlingsreglene i § 56 gjelder således ikke i saker om oppnevning av verge og fratakelse av vergeoppdrag. Her gjelder forvaltningslovens generelle regler om parter og rettslig klageinteresse. Pårørende er ikke parter i kraft av sin familiesituasjoner i slike saker.

de nærstående som kjenner vedkommende best og som derfor har best forutsetninger for å opplyse saken.

3.2 Begjæring om vergemål, jf. vergemålsloven § 56

Fylkesmannen kan behandle saker om opprettelse eller endring av vergemålet etter *eget tiltak*. Behandlingen kan for eksempel være basert på en melding fra en institusjon som nevnt i vergemålsloven § 57, etater som politi, domstol, barnevern eller opplysninger fra enkeltpersoner.

I bokstavene a til d gis ulike enkeltpersoner rett til å begjære vergemål. I bokstav a gis *personen selv* rett til å begjære opprettelse eller endring av vergemål. Det kreves ikke at vedkommende skal være myndig for å fremsette begjæring. Vedkommendes ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving eller søsken kan begjære opprettelse eller endring av vergemålet, jf. bokstav b. Personer som ikke omfattes, vil kunne oppfordre fylkesmannen til å treffe et vedtak av eget tiltak.

I bokstav c gis *vergen* rett til å begjære opprettelse eller endring av vergemål. Alternativet er mest praktisk for endring av vergemålet.

I bokstav d gis *behandlende lege eller tilsynslege* ved helseinstitusjon der vedkommende er innlagt eller bor, slik kompetanse. Det er lagt til grunn at det er den eller de legene som kjenner pasienten best, som bør ha denne kompetansen.

Om det kommer inn en begjæring fra personer nevnt i første ledd, har fylkesmannen en plikt til å behandle begjæringen og vurdere om det er grunnlag for å opprette eller endre et vergemål. Begjæring fra dem med begjæringsadgang skal derfor alltid medføre at det treffes vedtak, også ved negativ avgjørelse. Dette i motsetning til når det kommer inn melding etter vergemålsloven § 57.

Det følger av annet ledd at begjæringen skal begrunnes. Dette betyr at begjæringen må inneholde en beskrivelse av de faktiske forhold som begrunner behovet for vergemål. Det følger av vergemålsforskriften § 11 at «*begrunnelsen skal inneholde en beskrivelse av tilstanden til personen som begjæres satt under vergemål, samt en vurdering av på hvilke områder det antas at personen har behov for bistand fra verge.*» Det er imidlertid presisert i høringsnotatet til forskriften at kravet til begrunnelse ikke har betydning for fylkesmannens egen plikt til å opplyse saken. Kravene til begrunnelse skal imidlertid ikke praktiseres på en slik måte at det blir en hindring for den som ønsker å begjære vergemål, fordi fylkesmannen har veiledningsplikt i forbindelse med begjæring om opprettelse av vergemål.

Det er utviklet et eget skjema: for begjæring av vergemål: «Begjæring om vergemål (eller endringer i eksisterende vergemål)» GA-8025.

En nærstående som begjærer vergemål, blir part i saken, jf. vergemålsloven § 56 tredje ledd første punktum. Det følger av annet punktum at personene nevnt i første ledd bokstav b kan å tre inn i saken som parter også om de ikke har begjært vergemålet eller endringen av det. Med «saken» menes sak om begjæring om vergemål eller endring av vergemålet. Om en person har trådt inn som part i saken beror på en konkret vurdering. Det kreves sannsynligvis ikke noen uttrykkelig erklæring fra den det gjelder om at vedkommende trer inn som part. Det antas å være tilstrekkelig at den det gjelder faktisk påberoper seg partsrettigheter ved for eksempel å kreve partsinnsyn eller inngi klage.

Det er, etter vergemålsloven § 62 første punktum, anledning til å avvise en begjæring om opprettelse av vergemål der hvor de forhold som påberopes ikke gir grunnlag for opprettelse. Fylkesmannen skal summarisk ta stilling til realitetene i saken slik de fremgår av begjæringen, jf. Ot.prp. nr. 110 på side 207. Dette er en noe uvanlig ordning idet forvaltningen ved avvisning etter forvaltningsloven, jf. § 2 tredje ledd normalt ikke vurderer realiteten i saken. Er en summarisk vurdering ikke tilstrekkelig, må fylkesmannen behandle saken på vanlig måte etter reglene i vergemålsloven kap. 8 og eventuelt avslå begjæringen dersom vilkårene for å opprette vergemål ikke er oppfylt.

Adgangen til å avvise saker etter § 62 første ledd er snever. Typisk vil bestemmelsen kunne anvendes hvis det fremmes ny begjæring i en sak hvor tidligere begjæring er avslått og den nye begjæringen ikke inneholder nye opplysninger. Fylkesmannens avvisningsvedtak med hjemmel i § 62 kan påklages på vanlig måte etter vergemålsloven § 64.

3.3 Melding om behov for vergemål, jf. vergemålsloven § 57

Det følger av vergemålsloven § 57 første ledd første punktum at enkelte institusjoner og kommunale organer plikter å melde fra om behov for vergemål. Meldeplikten gjelder for institusjonen hvor personen er innlagt og for ansvarlig for kommunens sosialtjeneste og helse- og omsorgstjeneste. Formålet med bestemmelsen er å favne de institusjonene eller boformene som har et ansvar for å tilby personen omsorg eller pleie. Se for øvrig § 56 første ledd bokstav d om rett til å begjære vergemål på eget initiativ for tilsynsleger mv.

Det følger av tredje punktum at meldingen skal begrunnes. I vergemålsforskriften § 12 første ledd framgår det at begrunnelsen skal *«inneholde en beskrivelse av tilstanden til personen som det antas har behov for vergemål, samt en vurdering av på hvilke områder det antas at personen har behov for bistand fra verge»*. Meldingen skal også inneholde en vurdering av om det er behov for fratakelse av rettslig handleevne, jf. vergemålsloven § 22. I tillegg skal meldingen, om mulig, inneholde forslag til hvem som kan oppnevnes som verge. Begrunnelsen i meldingen vil være vesentlig for om fylkesmannen finner grunn til å starte sak om opprettelse av vergemål etter eget tiltak, jf. vergemålsloven § 56 første ledd.

Kommer fylkesmannen på bakgrunn av meldingen om behov for vergemål og andre opplysninger til at det ikke er grunnlag for vergemål, skal det ikke fattes vedtak om avslag. Avgjørelser om å ikke opprette vergemål i disse tilfellene er ikke enkeltvedtak og kan heller ikke påklages. Meldinger om behov for vergemål skal heller ikke avvises etter vergemålsloven § 62 idet denne bestemmelsen kun omfatter «begjæring» om vergemål. De som har begjæringsadgang kan imidlertid fremme en begjæring om vergemål som fylkesmannen må behandle og treffe vedtak om.

Også andre enn de som har meldeplikt etter vergemålsloven § 57 kan henvende seg til fylkesmannen og be fylkesmannen opprette vergemål. De som ikke har begjæringsadgang etter vergemålsloven § 56 første ledd bokstav b eller c, får imidlertid ikke partsrettigheter selv om de har meldt fra om behovet.

Det er utviklet et eget skjema for slike meldinger: «Melding om behov for vergemål (eller endringer i eksisterende vergemål)» GA-8029.

3.4 Forhåndsvarsel til personen som saken om vergemål gjelder

Straks saken er igangsatt, skal det sendes forhåndsvarsel etter forvaltningsloven § 16 til personen som saken om vergemål gjelder, jf. vergemålsloven § 58. Forhåndsvarsel kan unnlates dersom personen ikke er i stand til å forstå hva saken gjelder, er kjent med at vedtak skal treffes eller forhåndsvarsel ikke er praktisk mulig, for eksempel hvor vedkommende ikke har fast bopel. Generelt skal det mye til for å unnlate varsling.

Det at vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne er fullt ut frivillig tilsier at varsling som hovedregel vil være påkrevet for at saken skal bli tilstrekkelig opplyst. Å ta rede på hvordan personen selv stiller seg til begjæringen vil ofte være av avgjørende betydning.

I tillegg vil en sak om vergemål være et svært personlig forhold for personen det gjelder, og nært knyttet til den enkeltes integritet. Dersom det gjennomføres prosesser og fattes avgjørelser om slike forhold uten at personen er gjort kjent med det på forhånd, vil det lett oppleves som et overgrep for den det gjelder.

3.5 Underretning til nære familiemedlemmer

Fylkesmannen skal underrette nære slektninger om begjæringen jf. vergemålsloven § 60. Det er ektefellen eller samboeren og eventuelle barn over 18 år som skal underrettes. De samme skal underrettes om avgjørelser i saken, om klage og om begjæring om endringer av vergemålet. Har ikke den vergetrengende familiemedlemmer som nevnt, skal foreldrene underrettes.

Underretningen bør gjøres skriftlig, jf. forvaltningsloven § 16 annet ledd. Den bør gjøre rede for hva saken gjelder og inneholde det de nærstående trenger for å kunne uttale seg om det bør opprettes vergemål. Normalt vil imidlertid inngående opplysninger om helseforhold og økonomiske forhold, ikke være nødvendige. Det er grunn til å være spesielt oppmerksom i saker hvor begjæringen om vergemål kan ha utspring i familiekonflikter, og de reelle motiver for å begjære vergemål ikke synes å være vedkommendes beste.

Et særlig spørsmål oppstår i saker hvor det er kjent at den som er begjært satt under vergemål selv ikke ønsker at slik underretning gis. Hvis det foreligger fare for utnyttelse fra noen av de som skal få slik underretting, kan fylkesmannen først vurdere midlertidig vedtak om vergemål etter vergemålsloven § 61 før underretting gis. Det antas at adgangen til å fatte midlertidig vedtak til en viss grad kan avhjelpe de problematiske sidene ved kravet til varsling.

Saker hvor vedkommende som er begjært satt under vergemål har sperret adresse, krever særskilt behandling.

En følge av underretningen er at ektefelle, samboer eller andre nærstående, gis mulighet til å uttale seg om spørsmålet om vedkommende bør settes under vergemål. De nærstående, og særlig ektefellen eller samboer, vil ofte ha omfattende kunnskaper om vedkommendes situasjon, ønsker og behov. I enkelte tilfeller vil de også kunne målbære personens eget syn der personen selv har vanskelig for å uttrykke seg. Det kan imidlertid i enkelte saker være fare for at familiemedlemmer kan ha sterke personlige synspunkter som påvirker deres fremstilling.

3.6 Grunnlaget for fylkesmannens vedtak

Både forvaltningsloven § 17 første ledd og vergemålsloven § 59 første ledd angir at forvaltningsorganet «skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes». Utover dette inneholder § 59 regler som gjelder for vergemålsmyndigheten spesielt.

Bestemmelsen angir hvilke opplysninger fylkesmannen skal legge til grunn for sitt vedtak. I første ledd er det eksempler på hvilke dokumenter som skal legges til grunn for vedtak etter vergemålsloven, og i andre ledd er det unntak fra taushetsplikten for helsepersonell og ansatte i sosial- og barnevernstjenesten for nødvendige og relevante opplysninger til fylkesmannen.

Grunnlagene som følger av § 59 første ledd bokstav a – e, kan ikke regnes som uttømmende. I de fleste saker vil imidlertid fylkesmannen basert på denne informasjonen ha et tilstrekkelig grunnlag for sin avgjørelse, såfremt kvaliteten på dokumentasjonen er god nok. Erklæring fra lege eller annen sakkyndig, samtykkeerklæring og grunnlag fra samtale med personen det er begjært vergemål for, må alltid foreligge med mindre det følger av loven at det ikke er nødvendig. Uttalelser fra pårørende og institusjon eller tjeneste skal vektlegges dersom det foreligger.

3.6.1 Erklæring fra lege eller annen sakkyndig

Et viktig grunnlag for fylkesmannens vurdering er legeerklæringen. Legeerklæringer gis på egen blankett: «Erklæring fra lege eller annen sakkyndig ved begjæring eller melding om opprettelse og endring av vergemål», GA-8026, som er tilgjengelig på vergemålsportalen. Legeerklæring skal sendes fylkesmannen innen tre uker om ikke annet er avtalt. Med mindre legen eller den sakkyndige er ansatt i det offentlige, skal kostnaden ved utarbeidelse av erklæringen dekkes av fylkesmannen etter fastsatt sats. Legen eller annen sakkyndig kan ikke kreve nytt honorar dersom erklæringen returneres fordi den ikke er fullstendig utfylt eller erklæringen på annen måte er uegnet til fylkesmannens bruk. Dette framgår av vergemålsforskriften § 13. Det er viktig at helsepersonell får et tydelig mandat, og erklæringer som ikke tilfredsstiller kravene, bør returneres med anmodning om retting. Det vises også til forskrift 2008 – 12 – 18 – 1486 om krav til helsepersonells attester mm.

Erklæringen bør være utstedt av den legen eller den sakkyndige som best kjenner til personen det gjelder. Dette vil typisk være fastlegen eller tilsynslegen ved det hjem eller den institusjon hvor personen bor. Med annen sakkyndig menes personer med relevant fagkunnskap knyttet til de tilstander som i henhold til vergemålsloven § 20 kan være grunnlag for opprettelse av vergemål. Dersom personen ikke har fastlege, kan fylkesmannen oppnevne en sakkyndig som kan avgi uttalelse. Legens eller den sakkyndiges kompetanse og hvilken kjennskap disse har til vedkommende har betydning for hvor stor vekt man skal legge på det som følger av erklæringen. Uttalelse fra fastlege som har fulgt personen over noe tid eller tilsynslege ved institusjon hvor vergetrengende bor, vil normalt ha stor betydning.

Erklæringen bør basere seg på personlig undersøkelse av personen dersom det ikke anses åpenbart formålsløst. Dersom personen motsetter seg undersøkelse eller samtale er det viktig å være klar over at vergemålsloven ikke gir hjemmel for tvungen observasjon av en lege eller sakkyndig. Fylkesmannen må i slike tilfelle forsøke å skaffe nødvendig grunnlag for vurdering av saken på annen måte. Dersom personen det er begjært vergemål for motsetter seg undersøkelser fordi han ikke ønsker vergemålet, vil det gjerne uansett ikke være grunnlag for å etablere vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne.

Erklæringen må si noe om diagnosen eller den medisinske tilstanden til den det begjæres vergemål for. De fleste leger eller sakkyndige gjengir diagnosen på en ryddig måte og det fremgår klart om den medisinske tilstanden er av en slik art at den kvalifiserer for vergemål. Det kan imidlertid oppstå vanskelige vurderinger dersom erklæringen ikke klart angir nærmere hvor alvorlig en person er rammet når det gjelder lidelser hvor det kan være store individuelle forskjeller. Dette kan for eksempel være typisk for personer med enkelte utviklingsforstyrrelser.

Erklæringen må også inneholde en vurdering av hvorvidt den vergetrengende evner å ivareta sine interesser selv, og eventuelt om mangelen på slik ivaretagelse har sammenheng med diagnosen eller tilstanden. Dette er behandlet nærmere i henholdsvis punkt 2.1.2 og 2.1.3. Det er ikke tilstrekkelig at erklæringen kun inneholder legens konklusjon. Da vil det være vanskelig for vergemålsmyndigheten å foreta en selvstendig vurdering. Det er ønskelig at erklæringen gir en tydelig beskrivelse av funksjonsevnen og gjerne viser til konkrete eksempler som belyser at den vergetrengende ikke selv ivaretar sine interesser. Dette har betydning ikke bare for vurderingen av om det skal opprettes vergemål, men også for utformingen av vergemålets innhold og omfang.

Erklæringen skal også inneholde legens, eller den sakkyndiges, vurdering av om personen er i stand til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer. Også her er legens vurdering et viktig bevismoment for fylkesmannens egen selvstendige vurdering, og det er derfor viktig at erklæringen inneholder mer enn bare legens eller den sakkyndiges konklusjon.

3.6.2 Uttalelse fra pårørende

Fylkesmannen har plikt til å varsle nære familiemedlemmer når en person begjæres satt under vergemål, jf. vergemålsloven § 60. Dette skal sikre at de pårørende gis anledning til å uttale seg om saken før fylkesmannen fatter sitt vedtak. Som regel er det de pårørende som kjenner den antatt vergetrengende best og de kan derfor være avgjørende for at saken skal bli tilstrekkelig opplyst.

Ordlyden i loven angir at det er uttalelse fra de pårørende som begjærte vergemålet som skal legges til grunn for vedtaket. Uttalelsen fra disse vil i praksis fremgå av begjæringen om vergemål.

Fylkesmannen kan imidlertid også vektlegge opplysninger fra andre pårørende.

Forvaltningsloven § 11 d annet ledd angir at nye opplysninger som blir gitt av en part ved muntlige forhandlinger, konferanser eller telefonsamtaler, skal nedtegnes eller protokolleres. Det er viktig for å sikre opplysningenes notoritet. Muntlige opplysninger fra pårørende skal nedtegnes, for eksempel i brev eller referat, for å sikre at den pårørende kan kontrollere at forståelsen av hans opplysninger er riktig lagt til grunn, samtidig som det for ettertiden vil vise hva fylkesmannen har bygget sin vurdering på.

3.6.3 Uttalelse fra institusjon eller tjeneste

Institusjoner eller tjenester har plikt til å melde ifra til fylkesmannen når en bruker av den aktuelle tjenesten har behov for vergemål. Dersom en vergetrengende har vært bosatt ved, eller i kontakt med, institusjoner eller tjenester over en viss tid, vil disse kunne ha god innsikt i vedkommendes funksjon og behov. Det vil derfor kunne være nyttig å innhente opplysninger fra disse. Selv om institusjonen eller tjenesten ikke har meldt i fra om behovet, har fylkesmannen anledning til å innhente uttalelser derfra på eget initiativ.

3.6.4 Samtykkeerklæring

Dersom personen som det vurderes å opprette vergemål for er i stand til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer, kreves det skriftlig samtykke fra personen, jf. vergemålsloven § 59 første ledd bokstav d) jf. § 20. Samtykket må avgis av den vergetrengende selv og være et uttrykk for personens egen vilje. Avtaleovens kapittel 3 om ugyldige viljeserklæringer gjelder, men det er ingen formkrav til samtykket utover skriftlighetskravet. Det er imidlertid ryddig og oversiktlig å bruke skjema GA – 8027 Samtykkeerklæring, som er tilgjengelig på vergemålsportalen.

Et eventuelt samtykke skal omfatte opprettelsen av vergemålet, hvem som skal være verge og hvilket omfang vergemålet skal ha. I tillegg skal vergehaver eventuelt samtykke til at fylkesmannen forvalter vergehavers midler.

3.6.5 Samtale med den som er begjært satt under vergemål

Fylkesmannen skal legge samtale med den som er begjært satt under vergemål til grunn for sitt vedtak, jf. vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e) og forvaltningsloven § 11 d første ledd. En slik samtale er svært viktig for å opplyse saken, herunder avklare personens behov, ønsker og vilje, samt for å sørge for at personen det gjelder er godt informert. Det er i forarbeidene til vergemålsloven, Ot.prp.nr.110 (2008-2009) på side 129, blant annet vist til at en samtale vil kunne gi fylkesmannen førstehånds kjennskap til personen som vurderes satt under vergemål og dennes behov, samt at samtalen kan bidra til å gi personen informasjon om vergemålet.

Plikten til å gjennomføre samtale bortfaller der det «må antas» at personen ikke kan forstå hva saken gjelder. Kravet til forståelse skal ikke være strengt. Ved tvil rundt vedkommendes forståelse i slike saker kan dette ofte først bli klart gjennom dialogen med vedkommende. Det er bare aktuelt å unnlate samtale i tilfelle det på forhånd er klart at vedkommende ikke forstår hva saken gjelder. I denne sammenheng kan fagpersoner rundt personen, for eksempel leger eller andre ansatte på sykehjem e.l., gi råd om hvorvidt en samtale er mulig å gjennomføre. Hensynet til sakens opplysning og fylkesmannens veilednings- og informasjonsplikt overfor den antatt vergetrengende tilsier at det gjennomføres en samtale også i tilfelle hvor forståelsen er begrenset. Samtalen med personen vil også kunne være viktig for å vurdere hvilket omfang vergemålet skal ha og vil kunne gi fylkesmannen andre relevante opplysninger.

Når det gjelder den praktiske gjennomføringen av en slik samtale kan den gjennomføres i et møte eller pr. telefon. Man må påse at gjennomføringsmåten er hensiktsmessig for å få saken tilstrekkelig opplyst og for å sikre at personen er i stand til å avgi et informert samtykke. Dersom personen det gjelder ikke kan norsk, må det brukes tolk.

I enkelte tilfeller vil personen det er begjært vergemål for ikke være i stand til å kommunisere eller formidle sine meninger selv. I slike tilfeller kan samtale, om mulig, gjennomføres gjennom helsepersonell eller andre som kan formidle det personen gir uttrykk for. I slike saker vil det være avgjørende at vedkommende som skal formidle, kjenner personen det gjelder godt, slik at man sikrer at det er personens egne meninger som videreformidles.

Forvaltningsloven § 11 d annet ledd angir at nye opplysninger som blir gitt av en part ved muntlige forhandlinger, konferanser eller telefonsamtaler, skal nedtegnes eller protokolleres. Personen som er begjært satt under vergemål, er alltid part i en vergemålssak. Ettersom et grunnleggende prinsipp i

vergemålslovgivningen er at den vergetrengende skal høres, og at personens meninger skal vektlegges dersom unntak ikke gjør seg gjeldende, er det viktig å dokumentere hva vedkommendes mening faktisk er. Gjennomføres ikke samtale med den det er begjært vergemål for skal dette grunngis i vedtaket.

3.7 Innhenting og behandling av personopplysninger

I medhold av vergemålsloven § 59 annet ledd kan helsepersonell og ansatte i barneverntjenesten og sosialtjenesten gi «*relevante og nødvendige*» opplysninger til fylkesmannen uten hinder av taushetsplikten. Hvilke opplysninger som er nødvendige og relevante må vurderes konkret ut fra formålet med innhenting, som i denne sammenheng er å påse at sak om opprettelse av vergemål for en antatt vergetrengende er så godt opplyst som mulig før vedtak fattes, jf. § 59 første ledd.

Vergemålsmyndighetens hjemmel for å behandle personopplysninger er forøvrig gitt i vergemålsloven § 66, mens selve behandlingen av personopplysningene er regulert i personopplysningsloven.

4 Midlertidige vedtak

Dersom det er nødvendig for å avverge vesentlig skade eller ulempe for den som begjæringen om vergemål gjelder, og vilkårene etter § 20 antas å foreligge, kan fylkesmannen treffe midlertidig vedtak om vergemål inntil det foreligger endelig avgjørelse i saken, jf. vergemålsloven § 61. Bestemmelsen hjemler midlertidig vedtak om opprettelse av vergemål med eller uten fratakelse av rettslig handleevne. Kravet om vesentlighet skal ikke tolkes for strengt, men vedtaket skal være i den vergetrengendes aktuelle interesse i den forstand at det er egnet til å avverge skade eller ulempe for den vergetrengende i nær fremtid¹⁰. «*Skade eller ulempe*» skal tolkes vidt og kan omfatte en rekke ulike forhold knyttet til det økonomiske eller personlige området. Midlertidig vedtak om fratakelse av rettslig handleevne vil ofte være særlig aktuelt for de aktive voksne vergetrengende.

En person med bipolar lidelse kan i en manisk fase raskt måtte hindres fra å sette sin økonomi over styr, en spilleavhengig kan måtte stanses, eller en funksjonshemmet må beskyttes mot personer som forsøker å utnytte ham eller henne. Det kan også være en psykisk ustabil person som av hensyn til sitt eget ve og vel bør nektes eller fratras pass og derved hindres i å forlate landet. Et midlertidig vedtak kan også være aktuelt for de mer inaktive vergetrengende. Om for eksempel en foreldelsesfrist er i ferd med å bli oversittet, kan vergemål opprettes midlertidig og med begrenset omfang for den eldre som har behov for verge for å sørge for at foreldelsesfristen avbrytes.

Saksbehandlingsreglene for saker om opprettelse av vergemål skal følges så langt det er mulig, jf. § 61 annet ledd. Reglene i § 59 første ledd bokstav e (muntlig samtale) og reglene i § 58 (forhåndsvarsel) skal følges med mindre det er en nærliggende fare for at formålet med den midlertidige avgjørelsen da ikke blir oppnådd, jf. vergemålsloven § 61 annet ledd. Dersom det

¹⁰ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) på side 206

foreligger fare for utnyttelse fra noen av de som skal få underretting etter § 60, kan fylkesmannen fatte midlertidig vedtak før underretting gis.

Adgangen til å fatte midlertidig vedtak om vergemål etter vergemålsloven § 61 må avgrenses mot adgangen til å opprette tidsbegrenset vergemål, jf. vergemålsloven § 21 tredje ledd som forutsetter ordinær saksgang.

Ved midlertidige vedtak om vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne vil sentral vergemålsmyndighet være klageinstans. Ofte vil imidlertid klage over det midlertidige vedtaket være mindre aktuelt fordi fylkesmannen forutsetningsvis raskt vil skaffe til veie nødvendig dokumentasjon for å fatte nytt ordinært vedtak som enten opphever eller trer istedenfor det midlertidige vedtaket.

Det er lagt til grunn at overprøving av midlertidige vedtak om fratakelse av rettslig handleevne ikke følger de alminnelige reglene for klage siden vedtaket straks skal bringes inn for tingretten. Prøving av slike midlertidige vedtak skjer dermed av retten og ikke av sentral vergemålsmyndighet. Midlertidig vedtak om vergemål med fratakelse av rettslig handleevne skal straks sendes til tinglysning eller registrering, jf. vergemålsloven § 77, jf. § 25 tredje ledd.

5 Klage

Vergemålsloven § 64 gjelder klageadgang på vedtak om opprettelse av vergemål. Bestemmelsen angir hvem som har rett til å klage. For klagesaksbehandlingen ellers gjelder forvaltningsloven kap. VI.

Fylkesmannens vedtak om opprettelse av vergemål kan påklages av personen som er satt under vergemål, vergen, og de som begjærte vergemålet etter vergemålsloven § 56 første ledd bokstav b. I tillegg kan de som trer inn som er parter etter reglene i vergemålsloven § 56 tredje ledd andre punktum påklage vedtaket.

Klager fra personen som er satt under vergemål skal tas til behandling selv om vedkommende er vurdert ikke å ha evne til å forstå hva samtykke til vergemål innebærer.

Hva gjelder de øvrige med klagerett uttrykker forarbeidene at det er ment å utvide kretsen av personer som har anledning til å påklage vedtak om opprettelse av vergemål sammenliknet med det som følger av forvaltningsloven § 28 første ledd. Det er derfor rimelig å anta at vergemålsloven § 64 i alle fall til dels erstatter forvaltningsloven § 28 første ledd.

Klagefristen er tre uker, jf. forvaltningsloven § 29, men ved for sent fremsatt klage er det i slike saker aktuelt å vurdere å ta klagen til behandling etter forvaltningsloven § 31. Alternativet vil i noen tilfelle være å vurdere opphevelse eller endring av vergemålet etter vergemålsloven § 63. Dersom fylkesmannen finner at klagen heller skal behandles som en begjæring om opphør eller endring av vergemålet etter vergemålsloven § 63 vil dette være å betrakte som en ny sak som skal behandles av førsteinstansen etter reglene i forvaltningsloven IV og V. Hvorvidt henvendelsen anses som en klage på vedtak om opprettelse av vergemålet eller en ny søknad kan videre ha betydning for om partene har krav på dekning av sakskostnader etter forvaltningsloven § 36.

Midlertidige vedtak om vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne kan påklages til Statens sivilrettsforvaltning. Tema for klagebehandlingen vil da være om vilkårene for å fatte midlertidig vedtak, jf. vergemålsloven § 61 første ledd, var oppfylt på vedtakstidspunktet. Vedtakets midlertidige art kan tilsi at klagebehandlingen i disse sakene gis prioritet for at klagesaken ikke skal miste sin aktualitet før behandlingen er gjennomført.

Midlertidig vedtak om vergemål med fratakelse av rettslig handleevne skal straks bringes inn for tingretten, jf. vergemålsloven § 61 fjerde ledd, og er således ikke gjenstand for klage i forvaltningen.

Klagen fremmes for fylkesmannen som gjør forberedende klagesaksbehandling. Dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger, skal fylkesmannen avvise saken jf. forvaltningsloven § 33 andre ledd tredje punktum. Tas klagen til behandling skal fylkesmannen foreta de undersøkelser klagen gir grunn til forvaltningsloven, jf. § 33 annet ledd første punktum. Fylkesmannen kan oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Finner fylkesmannen grunn til å gi klager delvis medhold er dette et omgjøringsvedtak som på nytt kan påklages. Saken sendes da ikke SRF, men partene med informasjon om klageretten.

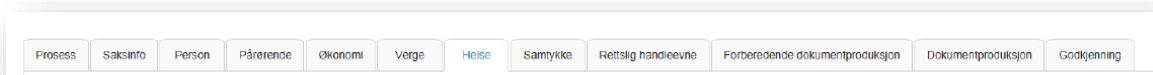
Fattes ikke slikt omgjøringsvedtak sendes klagen, fylkesmannens redegjørelse for vurderinger gjort i forbindelse med forberedende klagesaksbehandling og sakens dokumenter til Statens sivilrettsforvaltning. SRF kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve det og sende saken tilbake til fylkesmannen til helt eller delvis ny behandling, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd.

6 Orientering om vedtak om opprettelse

Fylkesmannen skal underrette ektefellen eller samboeren, eventuelle barn over 18 år, og - for de som ikke har familiemedlemmer som nevnt - også foreldrene, om vedtak om opprettelse av vergemål, om klage og om begjæring om endringer av vergemålet, jf. vergemålsloven § 60 annet og tredje punktum.

7 Rutiner i Vera

Statens sivilrettsforvaltning ønsker å legge til rette for bedre dokumentasjon av opplysninger som fremkommer i en sak om opprettelse av vergemål, samt å forbedre muligheten for uttrekk og statistikk fra Vera. Nedenfor følger saksbehandlingsrutiner som gjelder fylkesmannens behandling i en opprettelsessak. Nedenfor sees fanene i en opprett sak voksen-aktivitet.

7.1 Helsefanen

I tekstfeltet *Helseinformasjon* kan saksbehandler legge inn mer detaljert informasjon om helsetilstanden. Dersom tekstfeltet fylles ut, må det markeres for arkivverdig for at opplysningene blir dokumentert som et oppsummerende X-notat og lagt på saken.

Prosess Saksinfo Person Pårørende Økonomi Verge Helse Samtykke Rettslig handleevne Forberedende dokumentproduksjon Dokumentproduksjon Godkjenning

Sakkyndig

Diagnose

- Ikke relevant
- Sinnsløst
- Demens
- Psykisk utviklingshemning
- Rusmiddelmisbruk
- Alvorlig spilleavhengighet
- Alvorlig svakket helse
- Annet

Helseinformasjon

Arkivverdig

7.2 Samtykkefanen, herunder samtale med den det er begjært vergemål for vergehaver

Prosess Saksinfo Person Pårørende Økonomi Verge Helse Samtykke Rettslig handleevne Forberedende dokumentproduksjon Dokumentproduksjon Godkjenning

Samtykkekompetanse

Ja
 Nei
 Delvis

Kommentar til samtykkekompetanse

Arkivverdig

Samtale med person

Gjennomført
 Ikke gjennomført
 Ikke relevant

Dato for gjennomført samtale:

Kommentar til samtale

Arkivverdig

Personen har samtykket til

Opprettelse av vergemål
 Vergemålets omfang
 Valg av verge
 Fylkesmannens forvaltning av finansielle eiendeler

Kommentar til samtykke

Arkivverdig

1. Under samtykkerubrikken må saksbehandler velge ja, nei eller delvis. Til høyre, i tekstfeltet *Kommentar til samtykkekompetanse*, kan ytterligere notat kan legges inn ved behov. Dersom feltet fylles ut må det markeres som arkivverdig slik at notatet legges på saken som et oppsummerende X-notat.

2. Samtalerubrikken er obligatorisk å fylle ut. Hvis samtale med person ikke er gjennomført må årsaken beskrives i kommentarfeltet. Det må markeres for arkivverdig av hensyn til dokumentasjon.

3. På tilsvarende måte som ovenfor må det hukes av for arkivverdig, dersom det fylles ut tekst i kommentarfeltet til rubrikken om hva personen har samtykket til.

7.3 Vergefanen

The screenshot shows a web interface with a navigation bar at the top containing tabs: Økonomi, Verge*, Helse, Samtykke, Rettslig handleevne, Forberedende dokumentproduksjon, Dokumentproduksjon, and Godkjenning. The 'Verge*' tab is active. Below the navigation bar, there is a section titled 'Omfang og mandat'. This section contains three main areas: 'Omfang' with three radio button options, 'Mandat' with a text input field, and 'Notat til mandat' with another text input field. At the bottom of this section, there is a checkbox labeled 'Arkiverdig'. The 'Omfang' and 'Mandat' sections are highlighted with red boxes in the image.

I vergefanen skal man markere for vergemålets omfang, jf. vergemålslovens 21. Vergens mandat fylles inn i rubrikken under. Begge feltene er obligatoriske å fylle ut. Mandatet vil lagres på saksinformasjonen til vergehaver.

The screenshot shows the 'Vera' system interface. The top navigation bar includes 'Vera' and 'Sak: 2018-01-01-01-01-01'. Below the navigation bar, there is a sidebar on the left with a menu: Basisinformasjon, Aktiviteter, Dokumenter, Økonomi, Konti, Merknad, Administrasjon, Opprett aktivitet, and Enkel endring. The main content area is divided into two columns. The left column contains fields for: FORNAVN, MELLOMNAVN, ETTERNAVN, FØDSELSDATO, PERSONID, FØDSELSNUMMER, DUF-NUMMER, SAKSID, ADMINISTRATIV ENHET, KJØNN, and DØDSDATO. The right column contains: SAK OPPRETTET, RELASJON TIL SAK(ER), and SISTE TILSYN. A 'Kopier' button is located between the two columns. At the bottom of the main content area, there is a list of categories with checkboxes: Adresser, opphold mm, Familie og pårørende, Helse og tillegghet, Kommunikasjon, Økonomisk forvaltning, and Verge og Vergemål. The 'Verge og Vergemål' category is highlighted in yellow.